

Warszawa, 03-06-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

III.7060.260.2022.AJ

Pan
Henryk Kowalczyk
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Szanowny Panie Premierze,

do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych w 2022 r., która w ocenie skarżących nie odzwierciedla wzrostu indywidualnego świadczenia o obowiązujący od 1 marca 2022 r. wskaźnik waloryzacji wynoszący 107%.

W systemie powszechnym na gruncie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504) waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych polega na pomnożeniu kwoty świadczenia emerytalno-rentowego i podstawy jej wymiaru o określony wskaźnik waloryzacji. W systemie ubezpieczenia rolniczego na gruncie przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2022 r. poz. 933) waloryzacja emerytur i rent rolniczych odbywa się w sposób pośredni, polega na pomnożeniu zwaloryzowanej kwoty emerytury podstawowej przez indywidualne

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

wskaźniki wymiaru świadczenia (dla części składkowej i dla części uzupełniającej) - ustalone odrębnie dla każdego świadczeniobiorcy.

Zgodnie z art. 48a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dodanym z dniem 1 marca 2017 r. na mocy ustawy z dnia 2 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 2) emerytura podstawowa oraz emerytury i renty z ubezpieczenia rolniczego podlegają corocznie waloryzacji w terminie wskazanym dla waloryzacji emerytur i rent przysługujących na podstawie przepisów ustawy emerytalnej. Waloryzacja emerytury podstawowej polega na pomnożeniu kwoty tej emerytury przez wskaźnik waloryzacji ustalony zgodnie z przepisami emerytalnymi. Waloryzacja emerytury oraz renty polega na pomnożeniu zwaloryzowanej kwoty emerytury podstawowej przez wskaźnik wymiaru świadczenia. Jeżeli zwaloryzowana kwota emerytury lub renty z ubezpieczenia jest niższa od kwoty najniższej emerytury określonej w przepisach emerytalnych, wysokość takiego świadczenia podwyższa się (z pewnymi wyjątkami) z urzędu do tej kwoty.

Jednocześnie wraz z wejściem ww. regulacji nastąpiło zniesienie powiązania emerytury podstawowej z wysokością aktualnej najniższej emerytury w systemie powszechnym. W art. 6 pkt 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zapisano, że przez emeryturę podstawową rozumie się kwotę 882,56 zł miesięcznie, która podlega waloryzacji zgodnie z przepisami ustawy. Każdorazowa nowa wysokość emerytury podstawowej (po waloryzacji) jest aktualnie ogłaszana przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Dzienniku Ustaw, na co najmniej 7 dni roboczych przed najbliższym terminem waloryzacji. W uzasadnianiu wprowadzonych zmian podkreślano, że zmiana umożliwi większą elastyczność kształtowania wysokości najniższych świadczeń.

Obowiązująca od dnia 1 marca 2017 r., emerytura podstawowa wynosiła 886,44 zł, (882,56 x 100,44%). W systemie powszechnym na gruncie przepisów ustawy emerytalnej wysokość najniższej emerytury ustalono zaś na kwotę 1000 zł (wzrost kwotowy z 882,56 do kwoty 1000 zł). W kolejnych latach ta dysproporcja się powiększała (w szczególności wskutek kwotowego podwyższania najniższej emerytury

w systemie powszechnym). Obecnie od 1 marca 2022 r. emerytura podstawowa wynosi 1084,58 zł, a najniższa emerytura w systemie powszechnym wynosi 1338,44 zł. Należy jednak pamiętać, że z drugiej strony zgodnie z art. 17 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wysokość składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników ustalana jest procentowym odniesieniu do emerytury podstawowej (składka miesięczna za każdego ubezpieczonego wynosi 10% emerytury podstawowej, a w przypadku rolnika, którego gospodarstwo rolne obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 50 ha przeliczeniowych, opłacana jest dodatkowa składka miesięczna).

Do czasu zmiany z dniem 1 marca 2017 r. zasad ustalania wysokości emerytury podstawowej, podwyższanie rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych w ramach waloryzacji odbywało się poprzez przeliczenie świadczenia w oparciu o aktualną emeryturę podstawową, którą zgodnie z art. 6 pkt 7 ustawy ubezpieczeniu społecznym rolników była wysokość najniższej emerytury w systemie powszechnym. Emerytury były przy każdej waloryzacji obliczane na nowo w oparciu o aktualną kwotę emerytury podstawowej, tj. o aktualną kwotę emerytury najniższej w systemie powszechnym. Do czasu zmian wprowadzonych w 2017 r. wysokość emerytury podstawowej wzrastała tak jak wysokość najniższej emerytury w systemie powszechnym (nawet wtedy, gdy ta ostatnia była waloryzowana kwotowo np. w 2012 czy 2015 r.).

Regulując zasady waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników odwołuje się do zasad waloryzacji w systemie powszechnym. Coroczna waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych w systemie powszechnym jest przeprowadzana od dnia 1 marca przy zastosowaniu procentowego wskaźnika waloryzacji, którego główną podstawą obliczenia jest średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w poprzednim roku kalendarzowym. Wskaźnikiem cen towarów jest albo średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów albo średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, jeżeli jest on wyższy od wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów. Wskaźnik waloryzacji stanowi więc wyższy wskaźnik

cen towarów i usług konsumpcyjnych, zwiększony o co najmniej 20% realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym. Zwiększenie o co najmniej 20% realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia jest przedmiotem corocznych negocjacji, w ramach Rady Dialogu Społecznego (RDS), przeprowadzanych w czerwcu, w roku poprzedzającym waloryzację.

Bazując na omówionych wyżej ogólnych zasadach waloryzacji w zależności od sytuacji gospodarczej (kształtowania się wskaźników makroekonomicznych), w ostatnich latach przeprowadzana była waloryzacja procentowa, kwotowa (w 2012 r.), procentowo-kwotowa (w latach 2015, 2017, 2019, 2020, 2021) lub były przyznawane dodatki do świadczeń.

Waloryzacja emerytur i rent rolniczych od 1 marca 2022 r. polega na pomnożeniu zwaloryzowanej kwoty emerytury podstawowej przez indywidualne wskaźniki wymiaru świadczenia (dla części składkowej i dla części uzupełniającej) - ustalone odrębnie dla każdego świadczeniobiorcy. Waloryzacja emerytury podstawowej od 1 marca 2022 r. polega na jej pomnożeniu przez wskaźnik waloryzacji ustalony zgodnie z przepisami emerytalnymi, który wynosi 107%. W związku z tym Prezes KRUS komunikatem z dnia 17 lutego 2022 r. ogłosił, że kwota rolniczej emerytury podstawowej od dnia 1 marca 2022 r. wynosi 1084,58 zł (wzrost o 7%). Waloryzacja emerytur i rent rolniczych od 1 marca 2022 r. polega zatem na przemnożeniu kwoty emerytury podstawowej wynoszącej 1084,58 zł przez wskaźnik wymiaru ustalony indywidualnie dla każdego świadczenia. W taki sposób od dnia 1 marca 2022 r. zostały podwyższone (zwaloryzowane) wszystkie emerytury i renty rolnicze wypłacane na dzień 28 lutego 2022 r. Jeżeli w wyniku podwyżki (waloryzacji) wysokość świadczenia była niższa od kwoty najniższej emerytury w systemie powszechnym (od 1 marca 2022 r. 1338,44 zł) – były one podwyższane z urzędu do kwoty 1338,44 zł.

Należy pamiętać, że do kwoty 1338,44 zł z dniem 1 marca 2022 r. - nie są podwyższone:

- a) emerytury przyznane na podstawie art. 19 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (tzw. wcześniejsze emerytury rolnicze),

- b) świadczenia, których wypłata została zawieszona stosownie do art. 28 lub 34 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, tj. w związku z prowadzeniem działalności rolniczej lub osiągnięciem przychodów z tytułu zatrudnienia,
- c) emerytury i renty z ubezpieczenia pobierane w zbiegu z emeryturą lub rentą z innego ubezpieczenia społecznego, jeżeli suma tych świadczeń przekracza kwotę najniższej emerytury pracowniczej (dotyczy również pobierania jednocześnie emerytur z ZUS i KRUS), z wyjątkiem renty rodzinnej wypłacanej w zbiegu z rentą socjalną,
- d) emerytury i renty wypłacane w wysokości pro-rata.

Skarżący kwestionują mechanizm waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych polegający na pomnożeniu zwaloryzowanej kwoty emerytury podstawowej przez wskaźnik wymiaru świadczenia. Skarżący na przykładzie waloryzacji w marcu 2022 r. wskazują na brak podwyższenia emerytury w sposób odzwierciedlający obowiązujący w tym roku wskaźnik waloryzacji 107 %.

Przykład: waloryzacja emerytury rolniczej od 1 marca 2022 r.

- wskaźnik części składkowej 0,68; wskaźnik części uzupełniającej 0,85; suma wskaźników 1,53,
- wysokość świadczenia na przed waloryzacją – 1586,67 zł (część składkowa 705,19 zł, część uzupełniająca 881,48 zł),
- wysokości emerytury po waloryzacji – 1659,40 zł (część składkowa 737,51 (1084,58 zł x 0,68) + 921,89 (1084,58 x 0,85),
- kwota waloryzacji 1659,40 zł – 1586,67 zł = 72,73 zł,
- (hipotetyczne) ustalenie wysokości emerytury na dzień 28 lutego 2022 r. poprzez pomnożenie przez wskaźnik waloryzacji 1586,67 x 107% = 1697,73 zł.

Różnica: 1697,73 zł – 1659,40 zł = 38,33 zł.

Skarżący podnoszą, że w istocie wzrost świadczenia rolniczego w wyniku waloryzacji od 1 marca 2022 r. nie rekompensuje rosnącej inflacji, gdyż nie zachowują realnej wartości świadczenia, wobec braku wzrostu świadczeń emerytalno-rentowych o ustalony wskaźnik waloryzacji wynoszący w 2022 r. 107%.

Waloryzacja ma zapobiec obniżaniu poziomu materialnego życia emerytów i rencistów w warunkach inflacji. Społecznymi celami waloryzacji są natomiast zapewnienie poczucia bezpieczeństwa socjalnego, zapobieganie wykluczeniu społecznemu emerytów i rencistów oraz wzmacnianie solidarności społecznej. Waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych stanowi jeden z elementów konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego, wyrażonego w art. 67 ust. 1 Konstytucji, co oznacza konieczność istnienia mechanizmu utrzymywania świadczeń emerytalno-rentowych na odpowiednim poziomie ich wartości realnej. Określenie zakresu i formy zabezpieczenia społecznego Konstytucja powierza ustawodawcy (art. 67 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji). Do ustawodawcy należy zatem wybór rozwiązań, które uważa za optymalne z punktu widzenia potrzeb obywateli oraz wymogów ekonomicznego rozwoju kraju. Określając zakres prawa do zabezpieczenia społecznego, ustawa nie może naruszyć istoty danego prawa, która określa jego tożsamość (wyrok z dnia 19 grudnia 2012 r. K.12/12).

W związku powyższym wymaga rozważenia kwestia zmian legislacyjnych dotyczących zasad waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych, bądź takiego jej kalkulowanie, na gruncie obowiązującego mechanizmu (pomnożenie zwaloryzowanej emerytury podstawowej przez wskaźnik wymiaru świadczenia), aby wzrost świadczenia odzwierciedlał obowiązujący w systemie powszechnym wskaźnik waloryzacji, np. przy dodatkowym wykorzystaniu obok waloryzacji procentowej waloryzacji kwotowej, jak w latach 2019 - 2020.

Działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.) uprzejmie proszę Pana Premiera o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Z wyrazami poważania

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/